

Nâdan

Ömer Seyfettin

Nâdan — Ömer Seyfettin

İlk yayın: Vakit Gazetesi, 11 Mart 1918 (kaynak: Vikikaynak sayfa notu)

Ömer Seyfettin 1920 yılında öldü. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca eserin özgün metni kamu malıdır.

Metin, Vikikaynak (tr.wikisource.org) aktarımından alınmıştır:

<https://tr.wikisource.org/w/index.php?title=Nâdan&oldid=151647> (revizyon 151647). Bu aktarım Creative Commons Atıf-AynıLisanslaPaylaş 4.0 (CC BY-SA 4.0) lisansı ile paylaşılır; bu PDF de aynı lisansla serbestçe paylaşılabilir.

pdfkitaphane.com

Nâdan ile sohbet etmek güçtür bilene; Çünkü nâdân ne gelirse, söyler, diline!

Atasözü

İstanbul üç gündür sis içindeydi. Topkapı Sarayı'nı, açık kül rengi kalın bir bulut sarmış, sanki bütün dünyadan ayırmıştı. İhtiyar padişah, artık mermer havuzlu küçük bahçenin lale tarhlarını bile göremiyor, gamsız zamanlarında yaptığı gibi murassâ çerçeveli camlara hohlayıp parmağı ile "Çifte vav" yazamıyordu. Yeniçeriler kazan devirmişler, sipâhî zorbaları zâbitlerini parçalamışlar, payitahtı yağmaya hazırlanmışlardı. Serhatteki ordunun hali de perişandı. Ecelin gadriyle tecrübeli vezirler kalmamış, fedakar beyler er meydanlarında can vermişlerdi. Bu korkunç buhranın önünü alacak bir adam yoktu. Son ümit "Köse Vezir"deydi. Vaziyetin fenalığını herkesten ziyâde kavrayan akıllı padişah, işte şimdi onu çağırtmıştı. Mühürünü ona verecekti.

Tahtın karşısındaki sırmalı, büyük perde kımıldadı. Kocaman kavuklu, mini mini, nahif bir ihtiyar, belirsiz, bir gölge gibi içeri girdi. Gözleri yerde, elpençe yürüdü. Tahtın basamağına diz çöktü. Takbîl resminden sonra, padişah, asabi eliyle soldaki erguvanî bir kumaştan yapılmış şilteyi gösterdi.

— Otur.

Dedi. Sonra, tahtın, sağ kolunu dayadığı altın koltuğuna bakarak ahvalin fenalığını, devletin geçirdiği muhâtarayı, askerinin fesadını, ordudaki perişanlığı anlattı. Yavaş yavaş söylüyor, her kelimedede başını sallıyordu. Bu zamanı ıslah etmek için demir bir el lazımdı. Gayet doğru, irtikâp etmez, Allah'tan korkar, akıllı, dünyayı bilir, her şeyden ziyâde devletini sever bir adam işleri düzeltebilirdi. Padişah:

— İşte bu adam sensin! Seni kendime vekil edeceğim.

Deyince, boynunu büküp efendisini dinleyen küçük ihtiyar doğruldu.

— Beni affedin padişahım, dedi, ben artık devlet işine karışmamaya ahdettim. Sayenizde geri kalan birkaç günlük ömrümü ibadetle, duâ ile geçireceğim.

— Fakat...

... Padişah, mesuliyetsiz rahatın hayvanlarla ölümlere yakışacağını, kulların, padişah davetine icabet etmemelerinin bir küfür olduğunu, âyetlerden, hadislerden bürhanlar getirerek tekrarladı. Haklı bir gazabın mehâbetini duyuran sert bir bakışla, kırılmış uzun kirpikli, iri, şahane gözlerini, boynu bükük ihtiyara dikti. Bu bakışta sanki Azrail'in kanatlarından aksetmiş ölüm kıvılcımları tutuşuyordu. Köse Vezir, ateş içinde yanmayan bir semender gibi sakindi:

— Boynum kıldan incedir! Padişahım, dedi, çoluk çocuğumla veda ettim. Hakkın huzuruna gitmek için iradenizi bekliyorum. Ben mihr-i şerifinizi almam!

—

Padişahın soluk çehresi karardı. Elleri titredi. Tahtın gerisine çekildi. Yüzünü buruşturarak:

— Kaldırın şunu!

Diye bağırdı.

Sırma perdenin arkasından birer hayal sessizliğiyle koşan hademeler, yere basmıyor sanılacak derecede hafif adımlarla çabucak vezirin başına üşüştüler. Göz açıp kapamadan dışarı çıkardılar.

Bu çıkış, mermer revâkında gece gündüz, keskin tıgılı, karayağız cellatların bağdaş kurup bekledikleri balıkhaneye doğruydı.

* * *

Hiddeti geçer gibi olan padişah, devletinin, tahtının üstünde bocaladığı fesat tufanını tekrar hatırladı. Düşündü. Köse Vezir de ölürse, sözün, bir gün olup büsbütün ayağa düşmesi ihtimali vardı. Fakat işte, bu küçük adam, ölümü gözüne almıştı. Kafası kesilince hakkın huzuruna gidecek, dünya gailinden kurtulacaktı. Ne vakit olsa, yüzlerce yıl yaşasa, yine ölümden kurtuluş olmadığını bilen, bu hakikati unutmayan ariflerdendi. Bir gün sonranın, beş gün evvelin onca hiç ehemmiyeti yoktu. Padişah huzurunda dîvân duran ağasına:

— Sarık odasına hapsedsinler. Yanına kitap, kalem, kağıt vermesinler.

Dedi. Ağa çıktı. Padişah mutlaka onu iş başına getirmeye azmetmişti. Bu cesareti, muhakkak ölüm karşısındaki bu pervasızlığı, şahsiyetini, ahdını muhafaza etmekteki bu inadı ne kıymetli bir hasletti!

Ancak böyle bir adam, müşkül zamanlarda büyük işler yapabiliirdi. Padişah bunu biliyordu. Gözünün önüne zamanenin paşaları, çelebileri geldi. Hepsi iki kat bir rükû vaziyetinde, ölüm korkusuyla benizleri sararmış, yalnız hile, yalnız fesat, yalnız fitne düşünüyorlar; şeytanların bile aldanacağı yalanlar, iftiralar uydurarak birbirlerinin kanlarını içiyorlardı. Fakat Köse Vezir öyle değildi. Ârifti. Alimdi. "Dünya ve mâfihâ"nın ne olduğunu sezmişti. Daima "zeval" uçurumuna giden "ikbal" yolunda hakikati unutmaz, mağrurlanmaz, para, servet, ihtişam, saltanat gibi şeylere de tenezzül bile etmezdi. Orta halli bir molla gibi yaşar, sandık sandık filoriler toplayıp fani dünya evini baki sanan, haris gafillerin budalahlıklarına şaşardı. Padişah, böyle haktan başka hiçbir kuvvete baş eğmeyen bir adama mühürünü nasıl kabul ettirecekti? İşte, ölümün onca hiç ehemmiyeti yoktu. Yine kalın kaşlarını çatı:

— Ölümden daha beter bir ceza...

Diye söylendi. En korkunç işkenceler, dehşetleri nispetinde ölüme daha yakındı.

Padişah saatlerce tahtında düşündü, taşındı. Saatlerce yalnız kaldı. Kılıçla değil, asıl aklın kuvvetiyle galebe çalındığını bildirdi. Fakat aklına, ölümden korkmayan bir adama baş eğdirecek bir vasıta gelmiyordu. Düşünürken tahayyül etmeye başladı. Daldı gitti. Derin uykularda görülen rabıtasız rüyalar gibi şehzadeligi, lalası gözünün önüne geldi. Otuz yıl evvel ölen lalası, hatırında kalan o ak sakallı adama hiç benzemiyordu. Saray kendi sarayı değildi. Ders aldığı rahle, beyaz gül ağacından mıydı? Lalası olduğunu bildiği halde sesini, simasını tanıyamadığı bu müphem hayal, latifsiz bir lisanla: "Nâdanla sohbet etmek, âkile cehennem ateşinden beterdir!..." diyordu. Bu söz bir şiirdi!... Padişah veznini ararken, daldığı derin tahayyülünden uyandı. Başında bir ağırlık vardı. Hareme gidip yatmak için kalktı. Evet, mademki nâdanla sohbet etmek cehennem ateşinden beterdı. Bu ateşte Köse Vezir'i yakmalı, fakat öldürmemeliydi. Koltuğuna giren bendelerine:

— Çabuk bir nâdan buldurulsun. Onun yanına kapatılsın! dedi.

* * *

Bostancılar, tebdilağaları, bir hafta kadar bütün şehri, civar köyleri, kasabaları, dağları, kırları dolaştılar. Nihayet Karamürsel meralarında, gayet cahil, gayet akılsız, gayet aksi, hâsılı gayet nâdan bir çoban buldular. Bu, otuz beş kırk yaşlarında, çok kuvvetli, hissiz, hayvan gibi bir adamdı. Köyünde kendisine "Eşek Hasan" diyorlardı. Nâdan olduğu kadar inatçıydı da... Terbiye, hürmet, namaz, niyaz, ne olduğunu bilmez; "Allah'ın kim?" dendiği zaman, "Ne bileyim ben ülen..." diye sırtırdı.

Koyunlarının yanından ayrılmamak için hasekilere mukavemet etmiş; taşla, sopayla birkaçını yaralamıştı. Saraya elleri bağlı getirdiler. Siyaset gününü tesbih çekerek bekleyen Köse Vezir'in yanına koydular. Eşek Hasan, uğradığı haksızlığa karşı üç gün uludu. İştilmedik küfürler etti. Sonra sustu. Pembe ipek divanların üstüne çarıklarıyla çıktı. Kuşağının arasından çıkardığı kavalı çalmaya başladı. Yalnız başına ölümü bekleyen Köse Vezir'in huzuru, tevekkülü bozuldu. Ama yanına konan bu garip mücrimle bir lakırdı olsun etmedi. Yüzünü pencereden tarafa çeviriyor, odaya yemek içmek getiren hademelere bile gözünü kaçırmıyordu. On gün, yirmi gün geçti. Kapının deliğinden içerisini gözetliyorlardı. Padişah, onun böyle nâdan bir herifle yaşamak azabına da katlandığını görünce ümitsizleniyor, hasekiler çıkararak daha nâdan mahluklar arattırıyor, fakat Eşek Hasan'dan beterini bulduramıyordu. Bir ay geçti. Nâdan çoban kavalı da bıraktı. Hiç ses çıkarmıyor, zindan arkadaşı gibi pinekliyor, susuyordu.

...Bir sabah, Köse Vezir, bu koca herifin hüngür hüngür ağladığını gördü. Çocuk gibi hıçkırması içine dokundu. Zavallı kimbilir karısını, evini, köyünü mü hatırlamıştı. Gayr-i ihtiyari sordu:

— Ne ağlıyorsun oğlum?

Bu, vezirin hapsedildiğinden beri söylediği ilk sözdü. Çoban gözyaşlarından sırsıklam olan al yanaklarını kirli yenleriyle silerek ona baktı.

— Söylemem darılırsın... dedi.

— Söyle oğlum derdini bana, ne darılacağım?

— Vallahi darılırsın.

— Darılmam diyorum.

—

Çoban derdini söylemiyor, daha ziyâde heyecana gelerek avazı çıktığı kadar ağlıyordu. Köse Vezir, biraz düşündü. Başkasını ağlatan bir sebebe kendisi nasıl darılabilirdi? Merak etti. Tekrar:

— Söyle oğlum. Senin derdinden bana ne?

— Darılırsın baba.

— Darılmam, söyle...

— Benim sürümde bir kösemenim vardı. Senin yüzüne baktıkça o hatırıma geliyor da... İşte onun için ağlıyorum.

—

Derdini söyleyen Eşek Hasan, birdenbire ağlarken gülmeye, hıçkırıklara kahkaha karıştırmaya başladı. "Tıpkı sakalı seninkine benziyordu." diye tafsilata bile girişiyordu. Köse Vezir hiç cevap vermedi. Kalktı. Kapıyı vurdu. Başını içeri uzatan sivri kavuklu nöbetçiye:

— Efendimize arzedin. Mühr-i hümayunlarını kabul ettim... dedi.

* * *

Bir sene sonra harp bitmiş, yeniçeriler terbiye edilmiş, sipâhîler nizama konulmuş, hırsızlar, uğursuzlar temizlenmişti. Devlet yine, eski kuvvetini buldu. Padişahın gamlı yüzü güldü. Artık neşesi tamamıyla yerine gelmişti. Yalnız sadrazamına, o nâdan herifin yaptığı ölümden beter şeyin ne olduğunu bilmek istiyordu. Bir gün bunu sordu. Geçirdiği kırk günlük azabı birden hatırlayınca, yeni bir tokat yemiş gibi Köse Vezir'in yüzü kıpkırmızı oldu. Verecek bir cevap bulamadı. Kekeleyerek:

— Hiç Padişahım! dedi. Bu suçsuz köylünün benim için hapsedilmesine vicdanım razı olmadı... Onu azaptan kurtarayım diye ahdimi bozdum.

.